

Тема 2

АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

Заняття 1

ВСТУП. ДОСОКРАТИВСЬКА ФІЛОСОФІЯ

ПЛАН

1. Причини виникнення філософії в Стародавній Греції.
2. Мілетська школа.
3. Геракліт Ефеський.
4. Елеати.
5. Піфагорійська школа.
6. Емпедокл та Анаксагор.
7. Школа атомістів.
8. Софісти.

Філософія як деяка цілісність, як особлива історична форма світогляду визнається дослідниками породженням грецького генія. Виникнення певного феномену людської культури – це завжди таємниця. Людство користується лише гіпотезами щодо походження людини, суспільства, свідомості, мови, мистецтва. Зародження філософії як якісно нового знання, що відрізнялося від міфа та життєвої мудрості, також належить до числа цих таємниць людства.

Виникненню філософського знання в Давній Греції передувало знання міфологічне – укорінене в життя родової общини і відображене в розмаїтті ритуальної практики та у священних переказах і легендах грецького народу – міфах. Зміст міфа завжди здавався давній людині «справжнім», «безсумнівним», тому що ця «надійність» міфа репрезентувалась минулими поколіннями, їх досвідом і традиціями. Віра у міфи була непохитною і ніякої критики не вимагала. Міф служив регулятором усього суспільного життя давнього (первісного) суспільства, встановлюючи межі дозволеного і забороненого, санкціонував і підтримував стереотипи мислення і поведінки. Міфологічна свідомість була комфортною, оскільки всі негаразди людського життя перекладались на богів.

Дослідники визначають низку обставин, що сприяли виникненню філософії у Стародавній Греції. Це особлива соціально-політична атмосфера (демократія, публічний спосіб життя); вигідне географічне положення (морські шляхи, клімат); економічний розвиток (торгівля, мореплавство); високорозвинутий міфологічний світогляд. Незважаючи на ці вагомні обставини, вчені називають виникнення філософії «грецьким дивом».

Історія античної філософії нараховує тисячу років – із кінця VII-початку VI ст. до н. е. і до VI ст. н. е. Виділяють три періоди античної філософії: досократівський, класичний та період, що об'єднує елліністичну та римську філософію.

Розглянемо становлення філософської проблематики в кожному періоді.

Зверніть увагу на коло питань, що цікавили перших філософів, на появу категорій.

До досократівського періоду (VI-V ст. до н. е.) відносять творчість таких шкіл та мислителів: мілетська школа (Фалес, Анаксимен, Анаксимандр), Геракліт Ефеський, піфагорійська школа, елейська школа (Парменід, Зенон), Емпедокл, Анаксагор, атомісти (Левкіпп, Демокріт), школа софістів (Протагор, Горгій, Гіппій).

Використовуючи посібники, знайдіть відповіді на такі запитання: які першооснови (першоначала) світу запропоновані мілетською, піфагорійською школами, Гераклітом? У чому особливість першооснови, що її запропонував Піфагор? Що ви дізнались про творчість атомістів? Особливої уваги заслуговує розгляд творчості Демокріта. Слід звернути увагу на такі аспекти його філософії: 1) вчення про атоми; 2) вчення про причинність; 3) теорія пізнання; 4) суспільно-політичні погляди.

Зверніть увагу на появу та аналіз категорій буття та руху в елейців. Проаналізуйте вчення про чотири стихії (або «корені речей») Емпедокла та порівняйте його з іншими пропозиціями щодо першопочатку світу, зокрема мілетських філософів, Геракліта Ефеського. Чи є щось спільне в ідеї протиборства двох начал – Любові та Ненависті – Емпедокла та наївній діалектиці Геракліта Ефеського? Розкрийте зміст вчення Анаксагора про гомеомерії та Нус (світовий розум).

Софісти переорієнтували філософську думку з вивчення світобудови, природи на вивчення людини, закономірностей її мислення.

Чому навчали молодь софісти? Як можна інтерпретувати слова Протагора «Людина є мірою усіх речей»? Чи є конструктивною позицією релятивізм софістів? Порівняйте проблематику, що цікавила «старших» та «молодших» софістів. Чому слово «софістика» має негативне забарвлення?

Докладно ви можете познайомитися з філософією досократиків за допомогою підручника «Історія філософії» В.Г. Кременя, В.С. Афанасенка та ін. (с. 220-232), книги Б. Рассела «Історія західної філософії» (кн. 1, частина 1).